

УДК 332.14:658

ФОРМУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ РЕГІОНУ ЧЕРЕЗ РЕАЛІЗАЦІЮ ЙОГО ЕКОНОМІЧНИХ ІНТЕРЕСІВ ЯК УМОВА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ

Н.М. Богдан, кандидат економічних наук.**А.П. Косяк, кандидат економічних наук.****Харківська національна академія міського господарства.**

---

*© Богдан Н.М., 2013**© Косяк А.П., 2013**Стаття отримана редакцією 15.01.2013 р.*

Вступ. Функціонування регіональної економіки визначається впливом на неї макrorівневої структури, з одного боку, і мікрорівневої структури – з іншого. Вплив величезної кількості внутрішніх та зовнішніх факторів визначає особливості функціонування регіональної системи, її економічні інтереси, що реалізуються в процесі розвитку та формують економічну безпеку регіону. Оскільки економічна безпека регіону передбачає захищеність регіональних інтересів, її треба розглядати в контексті реалізації регіональних інтересів як умови забезпечення розвитку регіону. Такий комплексний підхід до взаємозв'язку регіональних інтересів та економічної безпеки регіону недостатньо висвітлювався в працях вітчизняних і закордонних науковців. Проте для стимулювання розвитку регіонів він має величезне значення, бо для розроблення програм з планування та регулювання процесів регіонального розвитку необхідно враховувати вищевказані аспекти.

Огляд останніх джерел досліджень і публікацій. Проблеми регіону не є простим відображенням проблем загальної системи чи окремих суб'єктів, тому дослідження кожної зі сфер життєдіяльності регіону окремо не може замінити цілісного регіонального аналізу навіть на відносно частковому рівні. Таким чином, особливо актуальними є дослідження теоретичних і практичних аспектів функціонування економіки регіону, а передусім вивчення природи його економічних інтересів та їхніх особливостей в умовах переходу до ринкових відносин, визначення необхідних умов і факторів ефективної реалізації цих інтересів. Фундаментальні теоретико-методологічні основи таких досліджень заклали А. Вебер [3, 4], Г. Гегель [5, 6], К. Гельвецій [7], П. Гольбах [8], Д. Дідро, Ф. Енгельс [9], І. Кант [11], Е. Кондільяк, В. Лаунхардт, К. Маркс [13], Д. Рікардо, А. Сміт [10], І. Тюнен.

Проблему забезпечення економічної безпеки на національному та регіональному рівнях вивчає ряд учених-економістів, політиків і держслужбовців, зокрема такі, як: Л. І. Абалкін [1], І. Ф. Бінько, З. Варналій, В. І. Богачов [2], Я. Л. Жаліло [10], Т. М. Іванюта, Т.С. Клебанова [12], П. В. Мельник, Є. О. Олейніков [14], В. Г. Ткаченко, О. С. Шнипко. Однак недостатню увагу приділено дослідженню загроз економічній безпеці на рівні регіону.

Постановка завдання. Метою статті є визначення ролі ефективної реалізації регіональних інтересів у формуванні економічної безпеки регіону та обґрунтування її величезного значення для успішного розвитку регіону. Теоретичною і методологічною основою дослідження є фундаментальні положення економічної теорії, наукові

праці вітчизняних та закордонних учених, що займалися дослідженнями вищевказаних питань. У роботі для досягнення мети використано систему загальнонаукових і спеціальних методів дослідження. Основним методом дослідження є системний аналіз, який дозволив забезпечити комплексний розгляд проблеми. Також використано такі методи: теоретичного узагальнення та абстрактно-логічний.

Основний матеріал і результати. Економічні інтереси регіону існують об'єктивно, незалежно від їх усвідомлення як таких і існували завжди, тому що зберігалася історично визначена господарська територія, структура споживання населення, виробничо-трудова традиція, а головне – прагнення до певного облаштування життя. Їх носієм виступає населення області, її господарські та інфраструктурні утворення [16, с. 37].

Сутність економічних інтересів регіону можна також розкрити через категорії, які характеризують регіональний розвиток. З одного боку (з погляду держави), регіональний розвиток – це зростання кількості та якості ресурсів і споживних благ, якими певний регіон забезпечує економіку країни, з іншого боку, з погляду самого регіону – це є зростання обсягу виробництва й споживання матеріальних і нематеріальних благ, збільшення кількості населення та доходу на душу населення, поліпшення соціально-психологічного клімату, екологічної обстановки, зростання ролі економіки регіону в країні та у світі тощо. Одним із способів з'ясування природи регіонального розвитку може служити формулювання його суті як руху на шляху до певного стану, який є кінцевою метою цього руху. У найзагальнішому розумінні таку мету можна розглядати як саму можливість реалізації на кожній території конституційно гарантованих прав і свобод та, звичайно, за наявності для цього всіх необхідних місцевих умов і передумов. Таким чином, безумовно, розвиток регіону безпосередньо залежить від успішної реалізації економічних інтересів регіону. Економічні інтереси виступають рушійною силою розвитку, бо тільки через їх реалізацію досягаються конкретні цілі та завдання, що можна виразити не тільки якісними, а й кількісними характеристиками.

Як зазначено в «Енциклопедії економічної безпеки» [17, с. 35], об'єктами економічної безпеки регіону є території регіону та все, що належить до його економіки й розташовано на цій території.

Економічну безпеку територіального утворення (край, регіон, економічний район) варто розглядати як сукупність поточного стану, умов і факторів, які характеризують стабільність, стійкість і поступовість розвитку економіки регіону. З одного боку, забезпечення економічної безпеки регіонів передбачає інтеграцію регіональної економіки в економіку держави, з іншого – збереження регіональної незалежності. Забезпечення соціально-економічної безпеки регіону можливе тільки тоді, коли враховуються інтереси всіх учасників процесу регіонального розвитку: підприємств, галузей, міст, районів тощо. На різних рівнях регіонального розвитку тісно переплітаються економічні, політичні, екологічні та інші інтереси, причому чим вищий рівень регіонального розвитку, тим більше учасників вступають у процес, тим ширше коло інтересів. Таким чином, метою забезпечення економічної безпеки регіону є захист регіональних економічних інтересів.

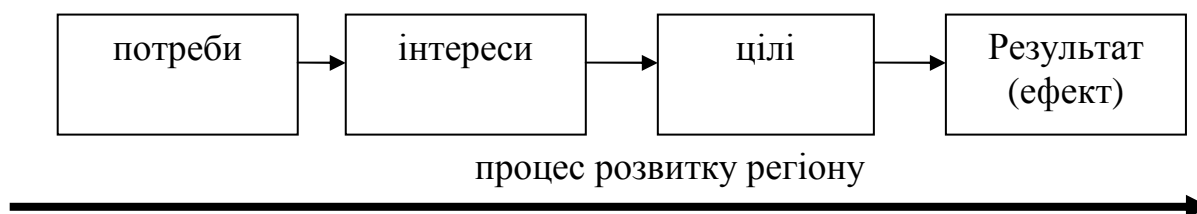
З точки зору існуючих загроз економічній безпеці регіону можна виділити основні (див. рис.1).

Якщо проаналізувати всі вказані на рис.1 загрози економічній безпеці регіону, з'ясується, що вони ідентичні факторам дестабілізації регіонального розвитку, а також створюють загрози і для реалізації економічних інтересів регіону.

Рис. 1. Загрози економічній безпеці регіону

Економічні інтереси регіону, які виражають його потреби, є дієвим стимулятором регіонального відтворення, що нерозривно пов'язаний із процесом регіонального розвитку (див. рис. 2).

Рис. 2. Стимулювання процесу розвитку регіону

Економічні інтереси регіону відображають вимоги економічних законів до регіонального процесу економічного розвитку. По суті, вони конкретизують мету регіонального розвитку відповідно до природно-кліматичних, економічних, історико-етнографічних, демографічних та інших умов [16, с. 39].

Регіон, як і будь-яка система, перебуває в постійній динаміці й розвитку. Цей розвиток проходить у найрізноманітніших напрямках і визначається безліччю факторів та їх поєднань, які впливають на його протікання. Економічні структури й напрями регіонального розвитку,

як і інтереси, що їх стосуються, в різних регіонах формуються і реалізуються під впливом складної сукупності об'єктивних і суб'єктивних факторів.

Серед факторів реалізації економічних інтересів регіону можна виділити фактори формування економічної безпеки:

- організаційно-правові засади;
- ефективна економічна політика;
- розвиненість ринкового механізму;
- ефективність механізму розподілу владних повноважень у регіоні;
- рівень «закритості» регіону, тобто розвиненість міжрегіональних зв'язків;
- ефективність розподілу й обміну ресурсів у регіоні.

Зміст регіонального інтересу може розглядатися за такими складовими, як пряма та опосередкована: пряма складова включає компоненти, що належать до безпосередніх потреб регіону – забезпечення оптимальних умов життєдіяльності населення, підтримання сприятливих екологічних умов, задоволення потреб у споживчих товарах, забезпечення послугами соціальної інфраструктури, робочими місцями тощо. Опосередкована складова включає потреби більш високого рівня народного господарства, у складі якого регіон займає місце підсистеми у створенні продукції, що задовольняє потреби загальнодержавного рівня. На це спрямований інтерес галузей, що і є прямою складовою галузевого інтересу. Економічні інтереси потребують спочатку визначення, а потім ефективного механізму своєї реалізації та захисту.

Визначення регіональних економічних інтересів має ґрунтуватися: по-перше, на сукупності цілей економічного і соціального розвитку регіону на конкретному його етапі; по-друге, на врахуванні існуючого стану економічної сфери й переліку та змісту виявлених загроз щодо неї; по-третє, на системі визначених якісних і кількісних критеріїв стану економічної сфери, який відповідатиме вимогам сучасної ринкової економіки. Тобто сукупність економічних інтересів на кожному етапі соціально-економічного розвитку регіону не буде незмінною, а залежатиме від наведених вище чинників.

Якщо визначити принципи забезпечення економічної безпеки регіону, то одним з них є забезпечення оптимального балансу між економічними інтересами всіх суб'єктів на території регіону, а також державними економічними інтересами. Економічну безпеку необхідно розглядати як взаємозалежну систему її різних рівнів: міжнародного, національного, рівня окремо взятої господарської структури, особистості.

Економічна безпека регіону є поняттям, яке за своїм характером передбачає достатню забезпеченість територій необхідними ресурсами з метою формування сприятливого розвитку і зростання економіки на основі здійснення виваженої регіональної економічної та соціальної політики. Економічна безпека регіону – це сукупність властивостей економічної системи регіону, що забезпечують стабільність, стійкість і поступальний характер розвитку регіону, певну незалежність та водночас інтеграцію з економікою держави в умовах дестабілізуючого впливу загроз різного виду.

Стан економічної безпеки України в цілому перебуває в тісній залежності із забезпеченням стійкого розвитку всіх регіонів. Політичне гасло «Сильні регіони – сильна держава» повною мірою характеризує економічну стратегію України, реалізація якої передбачає забезпечення економічної безпеки регіонів.

Економічна безпека характеризується ступенем захищеності інтересів на всіх рівнях економічних відносин і забезпеченості держави й регіонів економічними ресурсами, достатніми для задоволення їх потреб і виконання існуючих зобов'язань, станом фінансової, інвестиційної та інших систем, а також системи ціноутворення, яка характеризується збалансованістю, стійкістю до внутрішніх і зовнішніх негативних впливів, здатністю забезпечити економічну стійкість (стабільність), ефективне функціонування національної й регіональної економічних систем та економічне зростання, якістю економічних інструментів і послуг, що запобігає негативному впливу можливих прорахунків та прямих зловживань на економічний стан держави й регіонів [17, с.7].

Висновки. На основі вищезазначеного встановлено нерозривний зв'язок між реалізацією економічних інтересів регіону та формуванням економічної безпеки регіону в процесі регіонального розвитку.

Підсумовуючи вищевикладене, можна сказати, що економічні інтереси регіону виступають як багатопланове явище. Можна сказати, що економічні інтереси регіону є невід'ємною складовою ринкової економіки. Вони спрямовані на задоволення насамперед потреб населення регіону, а також потреб усього населення держави. Це дозволяє зробити висновок, що економічні інтереси регіону служать створювальною силою розвитку суспільного виробництва й ефективного господарювання в цілому. Отже, економічні інтереси регіону – це системне поняття.

Узагальнюючи, зазначимо, що основною причиною кризового стану економіки України та її регіонів зокрема є відсутність надійної системи економічної безпеки, яка забезпечила б її захист від зовнішніх і внутрішніх деструктивних впливів та сприяла формуванню конкурентоспроможного господарства на ринкових засадах.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Абалкин, Л. И. Экономическая безопасность России: угрозы и их отражение / Л. И. Абалкин // Вопросы экономики. – 1994. – № 12. – С. 4-13.
2. Богачев, В. И. Экономическая и продовольственная безопасность регионов в условиях аграрной реформы: учебное пособие / В. И. Богачев. – Луганск: «Элтон-2», 2009. – 114 с.
3. Вебер, А. История хозяйства. Город: Пер. с нем. / Институт социологии РАН; Московская высшая школа социальных и экономических наук / Г. Э. Кучков (отв. ред.), Н. Д. Саркитов (отв. ред.). – М.: Канон-Пресс-Ц, 2001. – 576 с.
4. Вебер, М. Протестантская этика и дух капитализма / М. Вебер. – М.: Прогресс, 1990. – 808 с.
5. Гегель, Г. Наука логики / Г. Гегель. – М.: Мысль, 1971. – Т. 2. – 248 с.
6. Гегель, Г. Философия права. Сочинения / Г. Гегель. – М.-Л.: Соцэкгиз, 1934. – Т.7. – 380 с.
7. Гельвеций, К. А. Об уме. Сочинения в 2-х т. / К. А. Гельвеций. – М.: Мысль, 1973. – Т.1. – 647 с.
8. Гольбах, П. А. Система природы, или О законах мира философского и мира духовного Избр. произв. в 2-х т. / П. А. Гольбах. – М.: Соцэкгиз, 1963. – Т.1. – 715 с.
9. Энгельс, Ф. До житлового питання. Твори. / Маркс К., Энгельс Ф. – Т.18. – С.199-274.
10. Жаліло, Я. Л. Економічна стратегія держави: теорія, методологія, практика: монографія / Я. А. Жаліло. – К.: Нац. ін-т стратегічних досліджень, 2003. – 368 с.
11. Кант, И. Основы метафизики нравственности / И. Кант. Сочинения в 6-ти т. – М.: Мысль, 1965. – Т.4, ч.1. – 544 с.
12. Клебанова, Т. С. Экономическая безопасность региона: анализ, оценка, прогнозирование: монография / Т. С. Клебанова, В. С. Пономаренко, Н.Л. Чернова. – Х.: ИД «ИНЖЭК», 2004. – 144 с.
13. Маркс, К. Капитал. / К. Маркс, Ф. Энгельс Сочинения 2-е изд. – М.: Политиздат, 1964. – Т. 26, ч.3. – 674 с.
14. Олейников, Е. А. Экономическая и национальная безопасность: учебник для вузов / Е. А. Олейников. – Москва: Экзамен, 2004. – 768 с.
15. Смит, А. Исследование о природе и причинах богатства народов: / пер. с англ. – М.: Соцэкгиз, 1962. – 684 с.
16. Сторощук, Б. Д. Економічні інтереси регіону в умовах трансформаційної економіки: дис. ... канд. екон. наук: 08.01.01 / Б. Д. Сторощук. – Київ: Київський національний економічний університет, 2004. – 184 с.
17. Экономическая безопасность. Энциклопедия / под. ред. А. Г. Шаваева, А. Т. Багаутдинова и др. – М.: Издательский дом «Правовое просвещение», 2001. – 511 с.

УДК 332.14:658

Богдан Наталія Миколаївна, кандидат економічних наук, доцент кафедри міського і регіонального розвитку. Харківська національна академія міського господарства. **Косяк Антоніна Петрівна**, кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансово-економічної безпеки, обліку й аудиту. Харківська національна академія міського господарства. **Формування економічної безпеки регіону через реалізацію його економічних інтересів як умова забезпечення регіонального розвитку.** Розглянуто проблеми формування економічної безпеки регіону через реалізацію регіональних економічних інтересів. Обґрунтовано значення економічної безпеки регіону для процесу регіонального розвитку. Визначено фактори реалізації економічних інтересів регіону в контексті забезпечення економічної безпеки регіону.

Ключові слова: економічна безпека регіону, економічні інтереси регіону, загрози економічній безпеці, фактори реалізації економічних інтересів регіону, розвиток регіону.

УДК 332.14:658

Богдан Наталя Николаевна, кандидат экономических наук, доцент кафедры городского и регионального развития. Харьковская национальная академия городского хозяйства. **Косяк Антонина Петровна,** кандидат экономических наук, доцент кафедры финансово-экономической безопасности, учета и аудита. Харьковская национальная академия городского хозяйства. **Формирование экономической безопасности региона путем реализации его экономических интересов как условие обеспечения регионального развития.** Рассмотрены проблемы формирования экономической безопасности региона путем реализации региональных экономических интересов. Обосновано значение экономической безопасности региона для процесса регионального развития. Определены факторы реализации экономических интересов региона в контексте обеспечения экономической безопасности региона.

Ключевые слова: экономическая безопасность региона, экономические интересы региона, угрозы экономической безопасности, факторы реализации экономических интересов региона, развитие региона.

UDC 332.14:658

Natalia Bogdan, candidate of science (economics), assistant professor of Department of urban and regional development. Kharkiv National Academy of Municipal Economy. **Antonina Kosjak, candidate of science (economics),** assistant professor of Department of economic and financial security, accounting and auditing. Kharkiv National Academy of Municipal Economy. **Formation of the economic security of the region through regional economic interests as a condition for regional development.** The problems of development of the economic security of the region through regional economic interests. Substantiates the importance of economic security in the region for the process of regional development. operedelyayutsya implementation factors of economic interests in the region in the context of the economic security of the region.

Keywords: economic security of the region, the economic interests of the region, the threat of economic security, implementation factors of economic interests in the region, the development of the region.